

тивну демографічну ситуацію в регіоні (порівняно з Україною загалом), проблеми депопуляції, зниження народжуваності та рівня життя сільських мешканців тощо залишаються спільними як для України, так і для регіону зокрема.

Відносно краща демографічна ситуація, яка склалась на території регіону, пояснюється, насамперед, історичними чинниками. Регіон здавна вважався аграрно-індустріальним. Крім того, особливості гірського ландшафту та висока лісистість території вплинули на формування сприятливої екологічної ситуації в регіоні. У Карпатському регіоні переважна частка сільськогосподарської продукції (майже 80 %) припадає саме на господарства населення, що значно перевищує цей показник у середньому по країні (54 %). Мешканці регіону володіють від 59,6 % до 77,2 % сільськогосподарських угідь. По Україні цей показник становить 37,4 %. З одного боку, така ситуація забезпечує формування вищих сукупних грошових доходів та ресурсів сільських мешканців порівняно з рештою регіонів. Проте ведення сільського господарства в регіоні характеризується низькою продуктивністю праці та рентабельністю. Такі чинники, в поєднанні з відсутністю програм розвитку сільських територій, покликаних розширити сфери прикладання праці на селі, вирішити соціальні проблеми та надати необхідну підтримку сільському господарству тощо, впливають на формування демографічної ситуації в регіоні.

Економічна, соціальна, демографічна політика держави повинні спрямовуватись на залучення сільських громад і сільських громадських інституцій до активної участі у процесі розроблення програм розвитку сільських територій, налагодження партнерських відносин між учасниками формування політики сільського розвитку (урядовими, громадськими організаціями, адміністраціями місцевого рівня тощо) для розроблення пріоритетів та конкретних заходів, спрямованих на його розвиток. Ініціатива зверху повинна доповнюватись активною ініціативою знизу, що дасть змогу знайти адекватні і дієві інструменти впливу на покращення сучасного стану села, створити умови для розширеного відтворення на сільських територіях, покращити умови життя та праці, започаткувати нові сфери прикладання праці на селі тощо. Державні програми розвитку повинні передбачати формування індивідуального підходу до вирішення проблем розвитку кожної конкретної сільської території з врахуванням особливостей її економічного, соціального, екологічного розвитку (потенціалу її розвитку), визначення критеріїв класифікації сільських територій (за рівнем віддаленості від урбанізованих центрів, за природно-кліматичними особливостями, розвитком інфраструктури, демографічними та соціальними показниками тощо), проведення комплексу заходів, спрямованих на підвищення якості освіти на селі, забезпечення конкурентоспроможності сільських мешканців на ринку праці, підвищення професійного рівня кадрів, які працюють в органах місцевого самоуправління, надання пільгових кредитів сільській молоді на здобування середньої професійної чи вищої освіти з їх погашенням після закінчення навчання, формування системи держзамовлень на створення робочих місць на сільських територіях тощо.

Література

1. Демографічна ситуація в Україні у 2009 році. [Електронний ресурс]. – Доступний за <http://www.ukrstat.gov.ua>.

2. Статистичний щорічник Закарпаття за 2008 рік / Держком. статистики України. Головне управління статистики у Закарпатській області. – Ужгород, 2009. – 650 с.
3. Статистичний щорічник Івано-Франківської області за 2008 рік / Держком. статистики України. Головне управління статистики у Івано-Франківській області. – Івано-Франківськ, 2009. – 533 с.
4. Статистичний щорічник Львівської області за 2008 рік / Держком. статистики України. Головне управління статистики у Львівській області. – Львів, 2009. – Ч. 1. – 374 с.
5. Статистичний щорічник Чернівецької області за 2008 рік / Держком. статистики України. Головне управління статистики у Чернівецькій області. – Чернівці, 2009. – 458 с.
6. Статистичний щорічник України за 2008 рік / Держкомстат України / за ред. О.Г. Осаленко. – К. : Вид-во "Консультант", 2009. – 568 с.

Прытула Х.М., Аллахвердиева Т.О. Демографические ресурсы сельских территорий Карпатского региона

Проанализированы особенности формирования демографической ситуации на сельских территориях Карпатского региона. Рассмотрены показатели воспроизведения населения и миграционных потоков в регионе. Предложены пути возобновления демографических ресурсов как важного фактора сбалансированного развития сельских территорий.

Ключевые слова: демографические ресурсы, сельская территория, Карпатский регион.

Prytula Kh.M., Allakhverdiyeva T.O. The demographic resources of rural territories of region of Carpathians

In the article the features of forming of demographic situation on rural territories of region of Carpathians are analyzed. The indexes of recreation of population and migratory streams in a region are considered. The ways of proceeding in demographic resources as an important factor of the balanced development of rural territories are offered.

Keywords: demographic resources, rural territory, region of Carpathians.

УДК 343.77:639(477.83/86)

Аспір. О.Р. Проців¹ –

Львівський регіональний інститут державного управління

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЗАСТОСУВАННЯ СОБАК НА ПОЛЮВАННІ У ГАЛИЧИНІ ТА КОРОЛІВСТВІ ПОЛЬСЬКОМУ У XIX – НА ПОЧАТКУ XX СТОЛІТТЯ

Висвітлено правове регулювання застосування собак під час полювання на території Галичини у XIX – на початку XX ст. та порядок відстрілу бродячих собак. Здійснено аналіз мисливського законодавства у галузі регулювання собаківництва з подібними законами інших країн.

Ключові слова: мисливство, Галичина, кінологія, шкідливі тварини.

Для полегшення полювання на дичину мисливці, починаючи з X ст. до н. е. в епоху пізнього палеоліту, почали використовувати собак. З інтенсифікацією розвитку мисливства постають питання правового регулювання використання мисливської собаки на полюванні та питання відстрілу бродячих собак, що перебувають без нагляду.

Проведення історіографічного аналізу окреслило коло науковців, що досліджували цю тематику. До цієї групи належать Рожинський, Шехтель, Павліковський, Рейман, Горські, Куровські, Лобось, Калуські, Кравчинські, Чацкі, Гейншторф, Хелд, Слотвинський, які здебільшого публікували матері-

¹ Наук. керівник: доц. І.О. Дробот, д-р наук держуправління

али досліджень у журналі "Ловець" – друкованому органі Галицького мисливського товариства.

Державне регулювання галузі мисливства у Галичині досі ще не стало об'єктом цілісного синтезного дослідження. До цього часу недостатньо дослідженнями залишаються системи державного регулювання мисливства, конфлікти соціальних верств, які відбувались внаслідок випуску власниками собак у мисливські угіддя, правове регулювання використання мисливських собак під час полювання.

Метою роботи є дослідження системи державного регулювання мисливства, впливу на нього суспільних відносин, розкриття еволюції законодавства, яке регламентувало добування бродячих собак та участь мисливських собак під час проведення полювання.

Практично, з початку приручення та застосування мисливської собаки на полюванні запроваджуються відповідні правила, які врегульовують правові норми застосування собак під час полювання. Вже у перших Литовських статутах за Зигмунда Першого (1507-1548 рр.) описано регулювання їх застосування на полюванні. За використання на браконьєрстві собак у першому Литовському статуті було передбачено штраф у розмірі 12 рублів, тобто 526 злотих, а вже у третьому статуті він був зменшений до 2 коп., тобто 42 злотих [1]. За феодалних часів на Мазовші на селян накладалась повинність щодо догляду за собаками. Як у Польщі, так і в Німеччині у XIII ст. бачимо чимало згадок про право полювання. Князівські ловчі називались псарями. Існувало зобов'язування допомагати князям під час полювання, а кожне польське село мало годувати свори собак, чисельність яких нераз сягала 500 голів [2].

Церквою встановлювались відповідні моральні правила для полювання та застосування собак на полюванні. Хоча й духовні особи та монастирі володіли мисливськими угіддями (так, Краківський єпископ Павло (1260-1292) був великим пошановувачем полювання), але у 1279 р. церковна влада заборонила своїми синодальними статутами віддаватись монахам мисливським утіхам і навіть дозволяла кожному, хто зустрине монаха з соколом або мисливськими собаками, відібрати їх у нього на свою користь [3].

Незважаючи на заборону полювання церковним особам, є свідчення, що полювання для церковної ієрархії було звичним заняттям. Траплялись різні курйозні випадки: так, єпископ Павло з Гремкова ходив до костелу з собаками і птахами, і в їх присутності проводив Службу Божу. Адміністранти, які прислужували йому у відправі тримали на руках тварин. Польський король Зигмунд I у XVI ст. видав наказ шляхтичам, яким заборонялось стріляти у мисливського собаку. Крім мисливських собак, у ті часи велике значення мало полювання з прирученими хижими птахами [4].

За якістю соколів та собак видно соціальний стан шляхтича, який тоді з ними полював, оскільки для утримання соколів та собак необхідні були великі кошти [5]. Полювання з собаками і зброєю навколо Москви в XVI ст. дозволялось лише знаті [6]. У Галичині правове регулювання відстрілу бродячих собак регулювалось пунктом 17 патенту від 28 лютого 1786 р., який дозволяв відстріл бродячих собак у мисливських угіддях [7]. Для боротьби із браконьєрством підданам Галичини не дозволялось утримувати собак мисливських порід без дозволу пана. За недотримання цих вимог передбачався

відстріл мисливських собак, які були у власності підданих [8]. У наступному мисливському законі від 1897 р., відповідно до статті 43, скасовувався безоглядний відстріл собак, але лише за умови, що вони знаходяться далі ніж за 300 м від найближчого будинку [9].

Не дозволялось залишати без нагляду мисливських собак і в інших країнах Австро-Угорської імперії. Так, відповідно до статті 40 мисливського закону Чехії від 1866 р., визначалось, що "власник собак був зобов'язаний, щоб собаки на чужих мисливських територіях не ганялися за дичиною. За порушення цієї вимоги передбачено покарання в 1-4 крони". Уповноважений з полювання мав право на відстріл собак, які бігали за дичиною, але за умови, що собаки перебувають на відстані 380 м від найближчого дому. Мисливський закон для Моравії від 1896 р. визначав, що власник полювання і його мисливська охорона мали право відстрілювати собак, які перебували поза житловими приміщеннями, незважаючи на відстань до житлового будинку [10].

У наступному мисливському законі від 3 грудня 1927 р. Республіки Польщі стаття 36 вводила такі вимоги щодо мисливських собак: було наведено конкретизацію мисливських собак за породою. До мисливських собак належали лягаві, гончаки, хорти, нірні, фокстер'єри, пошуківі, полохачі (спанієлі), а також інші види собак, які використовуються для полювання на ведмедів та диких кабанів. Усі інші види собак закон відносив до немисливських порід. Було заборонено безоглядний відстріл мисливських собак, а саме: мисливського собаку, який перебував без нагляду в мисливському господарстві, уповноважений до полювання в своєму господарстві зобов'язаний був упіймати і повідомити про це власника мисливського собаки, а якщо не знав його адреси – то керівництво гміни, на території якої ввіймає мисливського собаку. Якщо власник мисливського собаки хотів повернути її у свою власність, то визначалось, що він повинен був оплатити кошти за утримання собаки та кошти на погашення збитків, завданих мисливському господарству. Якщо власник собаки та власник мисливського ревіру не дійшли згоди про відшкодування витрат на утримання собаки та відшкодування збитків, завданих собакою мисливському господарству, то така справа вирішувалась у звичайному суді. Відповідно до мисливського закону право затримання мисливського собаки надавались не лише орендареві права полювання, але також і власнику землі, де перебував мисливський собака. За відстріл мисливського собаки мисливець, який її добув, зобов'язаний був оплатити відшкодування власнику собаки.

Суворіше ставився закон до собак немисливських порід і котів, які бродили по мисливських угіддях. Бродячих собак і котів, які перебували у мисливських угіддях не ближче ніж за 300 м від господарських будівель або житлових будинків, або 30 м від громадської дороги, можна було відстрілювати. Такі самі права добування бродячих собак мали також власники земельних ділянок, які навіть не мали права полювати [11].

Не дозволялось використовувати на полюванні мисливських собак таких порід, як хорти та гончаки у мисливських господарствах, площа яких становила менш як 2 тис. га. За порушення цієї вимоги на порушників накладався штраф розміром 200 злотих [12]. Відомо, що вже у XIII ст. у Польщі існували заборони щодо використання засобів, які б під час полювання калічили мисливських собак [13]. Відповідно до законодавства Королівства Польсько-

го середини XIX ст. взагалі не дозволялось полювання на державних полях і в лісах з гончими собаками. За невиконання цих вимог передбачався штраф за кожного собаку та 10 злотих за кожний капкан або сітку [14].

У наступному мисливському законі Королівства Польського у розділі 4 "Про собак" статтею 30 собаки поділялись на звичайні та мисливські. Стаття 31 визначала, що кожен собака як звичайний, так і мисливський повинен мати свого господаря, який зобов'язаний відповідати за собаку. Стаття 32 визначала, що звичайні собаки діляться на дворові, ланцюгові, вівчарські, кімнатні й повинні випускатись у поле чи до лісу на повідку або з прикріпленою до шиї палицею довжиною 2,5 стопи¹ товщиною 2,5 цалі², щоб вона заважала собаці переслідувати тварин. Звичайні собаки без повідка і без палиці, які бігали по полях і лісах, могли бути безкарно відстріляні (стаття 33). Робився виняток, який дозволяв не використовувати для собаки палицю. Це стосувалось собак, які стерегли стада домашньої худоби. Стаття 34 визначала, що для таких собак потрібно використовувати довгий шнурок замість палиці. Стаття 35 визначала конкретні породи собак, які належали до мисливських видів, а саме: гончаки, хорти, такси, а також взагалі собаки, які навчені полювати. Стаття 36 визначала оподаткування за хортів та гончаків, а також їх помісей. Встановлювалась оплата за кожного хорта 15 рублів, а за кожного гончака – 5 рублів на рік. Щоб отримати відповідний дозвіл на утримання мисливського собаки у повітової влади, необхідно було подавати щорічно до 1 вересня кожного року декларацію із зазначенням виду собак. Стаття 39 визначала, що лісовій охороні заборонялось утримувати хортів і гончаків. Під час полювання гончаки та хорти повинні були утримуватись на повідку і спускатись з повідця за наказом мисливця (стаття 40). Мисливські собаки, які знаходились на території полів і лісів без господаря, могли бути відловлені і поверненні господарю за винагороду в сумі 3 рублі (стаття 41). За використання собак у час, коли не дозволялось полювання, порушники підлягали покаранню [15].

Німецький мисливський закон від 1907 р. статтею 73 передбачав штраф від 150 до 1000 марок для осіб, які полювали без посвідчення мисливця, та конфіскацію собаки, з якою проводилось полювання [16]. Наступним мисливським законом Королівства Польського від 1909 р. розділом другим "Про собак" визначались конкретні терміни полювання, коли дозволялось полювати із собаками, а саме статтею 46 заборонялось полювати з собаками від 1 лютого до 15 липня. Незмінним залишався спосіб, який не дозволяв собакам вільного пересування, а саме: до шиї собаки прив'язувалась певного розміру палиця. Стаття 49 дозволяла відстріл собак як мисливських, так і немисливських порід, які самостійно бігають по лісах без господаря і без прив'язаної палиці [17].

За невиконання вимоги щодо забезпечення відповідними палицями собак під час їх випуску до лісу або у поле на їх власників накладався штраф сумою до 3 рублів [18]. Більш суворо покарання за такі ж порушення було передбачено у Другій Речі Посполитій. Так, відповідно до статті 295 за пору-

шення правил полювання, на якому використовувались собаки, було передбачено як конфіскацію мисливських знарядь, так і собаки [19].

У деяких країнах ціна дозволів на право відстрілу мисливських тварин була прив'язана до кількості собак, яких буде використовувати мисливець на полюванні. Так, у Швейцарії ліцензія на добування мисливської тварини без собаки у 1900 р. становила 20 франків, а вже за право полювання з однією собакою – 30 франків, з двома собаками – 50 франків, від 3 до 5 собак – 150 франків, з більш ніж 5 собаками – 300 франків [20].

За утримання мисливських собак сплачувались податки у бюджет магистратів. Так, у 1930 р. на території Варшави проживало 3224 особи, які мали мисливську зброю. Всього собак у Варшаві утримувалось 9453 голів, за що було оплачено 170 тис. злотих податку, тобто, біля 18 злотих податку за одного собаку [21]. У Німеччині у 1912 р. за догляд та навчання собак оплачено 17 млн марок та організовано 116 конкурсів собак, а загалом у мисливстві річний обіг становив 830 млн марок [22]. Підраховано, що на утримання одного мисливської собаки у Австро-Угорській імперії у 1898 р. потрібно було витратити близько 25 крон [23]. У Франції чисельність мисливців на початку XX ст. становила 600 тис. осіб, які оплатили податок за утримання мисливських собак у сумі 7,3 млн франків [24].

Франція також, порівняно з іншими країнами Європи утримувала найбільшу кількість собак, де їх загальна чисельність по країні становила 2,884,000 голів: припадало 75 собак на 1000 громадян країни, у Німеччині знаходились 1,432,000 собак, тобто 31 собака на 1000 мешканців, Англія мала 1,128,000 собак, тобто 38 собак на 1000 мешканців [25].

У 1928 р. чисельність собак у Німеччині становила 3598830 голів, тоді як у 1925 р. їх чисельність була більш як 4 млн. Найістотніше зменшилась їх чисельність у Берліні: від 220929 до 187096 голів. З розрахунку до чисельності мешканців у Німеччині на 1000 людей припадало 57 собак, у Пруссії – 59, у Баварії – 70 собак [26]. Мисливські собаки відзначались досить високою ціною. Так, мисливська преса з подивом повідомляла, що в Англії собаку породи колі було продано у 1901 р. за 1600 фунтів, що становило на той час близько 16 тис. рублів [27]. У Німеччині ціни на породистих фокстер'єрів становили у 1899 р. від 1600 до 9400 марок, а деяких собак продавали і по 20,000 марок [28].

Висновки. Собака вже довгий час є незамінним помічником людини на полюванні, хоча з іншого боку бродячі собаки є шкідливими для мисливства. На території Галичини, починаючи із середніх віків, суспільство звичайними нормами намагалось врегульовувати питання використання собак на полюванні. Встановлення правових норм відстрілу бродячих собак у Галичині бере початок із XVIII ст. Нормою законодавства стає визначення певних порід собак, які дозволялось використовувати на полюванні. За утримання собак стягувався податок. Під впливом моральних норм поведінки не дозволявся відстріл собак мисливських порід, які знаходились без нагляду мисливця, встановлювалось обмеження на відстріл собак, які перебували на певній відстані від житлових будівель.

У наш час мисливське законодавство Галичини XVIII-XX ст. практично не досліджувалось. Для гармонізації сучасного мисливського законодавства не-

¹ 1 стопа ≈ 30 см

² 1 цаль = 2,54 см.

обхідно враховувати звичаєві та правові норми, які існували на наших землях.

Література

1. Przewodnik myśliwca. – Leszno i Gniezno: Nakładem i drukiem E. Günthera, 1848. – S. 3-22.
2. Czacki T. O litewskich i polskich prawach / T. Czacki. – Kraków : Wyd. Czas, 1861. – S. 277-289.
3. Krawczyński W. Lowiectwo: Przewodnik dla leśników zawodowych i amatorów myśliwych / W. Krawczyński. – Kraków : Wyd. Druk W.L. Anczyca i spółki, 1924. – S. 7-16.
4. Kurowski W. Myśliwstwo w Polsce i Litwie / W. Kurowski. – Poznań, 1865. – S. 1-9.
5. Łoboś S. Myśliwstwo polskie w obecnej prasie łowieckiej / S. Łoboś // *Łowiec*. – 1910. – № 18. – S. 216.
6. Maciejowski W.M. Historia prawodawstw słowiańskich / W.M. Maciejowski. – 2-e wyd. – T. IV. – Warszawa : Drukarnia K. Kowalewskiego, 1862. – S. 507-511.
7. Paszkudzki M. Kilka uwag u sprawie reformy Ustawy łowieckiej / M. Paszkudzki // *Łowiec*. – 1887. – № 12. – S. 189-191.
8. Slotwiński K.L. Katechizm poddanych galicyjskich o prawach i powinnościach ich względem Rządu, Dworu i samych siebie / K.L. Slotwiński. – Kraków : Wyd. zakład nar. im. Ossolińskich, 1832. – S. 132-135.
9. Nowa ustawa łowiecka dla Galicyi i W. Ks. Krakowskiego. – Kraków : Wyd. Wisła, 1898. – S. 27-28.
10. Paragraf 43 utawy łowieckiej // *Łowiec*. – 1905. – № 23. – S. 269-270.
11. Kałuski W. Prawo Łowieckie / W. Kałuski. – Warszawa : Wyd. związku pracowników administracji gminnej rz.p., 1928. – S. 44.
12. Pawlikowski M.K. Prawo łowieckie: komentarz dla województw wschodnich z dołączeniem rozporządzeń wykonawczych i kalendarza myśliwskiego / M.K. Pawlikowski. – Wilno : Nakładem policyjnego klubu sportowego, 1929. – 89 s 67.
13. Hube R. Prawo Polskie w wieku trzynastym / R. Hube. – Warszawa : Staraniem i nakładem Radakcyi biblioteki umiejętności prawnych, 1874. – S. 154.
14. Reuman M. Gospodarstwo łowieckie z historią starożytną łowiectwa polskiego / M. Reuman. – Warszawa : Drukarnia Orgelbranda, 1845. – 640 s.
15. Przepisy o polowaniu w guberniach Królestwa Poskiego z najwyższego zezwolenia 17 lipca 1871 roku // *Kalendarz myśliwski na rok 1904*. – Warszawa : Druk P. Laskauera i S-ki, 1904. – S. 49-53.
16. Ustawa łowiecka obowiązująca w b.zaborze Pruskim. – Poznań : Czcionkami drukarni "Dziennika Poznańskiego", 1921. – S. 33.
17. Nowe prawo myśliwskie // *Łowiec Polski*. – 1909. – № 22. – S. 340-344.
18. Nowe prawo myśliwskie // *Łowiec Polski*. – 1909. – № 23. – S. 356-361.
19. Kodeks karny obowiązujący na ziemiach zachodnich Rzeczypospolitej Polskiej. – wyd. IV. – Warszawa-Poznań : Skład główny w księgarni Św. Wojciecha w Poznaniu, 1925. – S. 159.
20. Drobiazgi myśliwskie // *Łowiec Polski*. – 1900. – № 9. – S. 11.
21. Wiadomości bieżące // *Łowiec Polski*. – 1930. – № 8. – S. 163.
22. Statystyka polowań w Niemczech // *Łowiec Polski*. – 1914. – № 1. – S. 18.
23. Ekonomiczno-społeczne znaczenie łowiectwa // *Łowiec Polski*. – 1902. – № 23. – S. 367.
24. Rożyński F., Dr. E. Schechtel Ekonomiczne znaczenie łowiectwa dla naszego kraju. – Warszawa: Nakładem polskiego towarzystwa łowieckiego, 1921. – S. 11.
25. Drobiazgi myśliwskie // *Łowiec Polski*. – 1901. – № 15. – S. 14.
26. Z prasy zagranicznej // *Łowiec Polski*. – 1929. – № 47. – S. 831.
27. Drobiazgi myśliwskie // *Łowiec Polski*. – 1901. – № 10. – S. 12.
28. Drobiazgi myśliwskie // *Łowiec Polski*. – 1899. – № 17. – S. 11.

Процис О.Р. Правове регулювання використання собак на охоті в Галичині і Королівстві Польськом в XIX – початку XX століття

Рассмотрено правовое регулирование использования собак на охоте на территории Галичины в XIX – начале XX ст. и порядок отстрела бродячих собак. Произведен сравнительный анализ охотничьего законодательства в сфере регулирования собаководства разных стран.

Ключевые слова: охота, Галичина, кинология, вредные животные.

Protsiv O.P. Law regulation of application the dogs at the hunting in Galicia and Polish Kingdom from the 19th till beginning of the 20th centuries

In this article it is showed the law regulation of application the dogs at the hunting on the territory of Galicia from the 19th till beginning of the 20th century and order of game shooting the loose dogs. It was conducted the comparative analysis of hunting laws in the branch of regulation the dog breeding with alike laws of other countries.

Keywords: hunting, Galicia, cynology, harmful animals.

УДК 330.342.146:314.5 (477)

Здобувач Н.В. Пука¹ –

Інститут регіональних досліджень НАН України

НАЦІОНАЛЬНІ ФАКТОРИ СТАНУ І РОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКОЇ СІМ'Ї

Проаналізовано національні фактори, які впливають на економічний стан сім'ї. Охарактеризовано позитивні та негативні наслідки дії таких факторів. Привернуто увагу до необхідності впровадження заходів, які сприятимуть покращенню економічної стабільності українських родин.

Ключові слова: інфляція, соціальний захист, економічні перетворення, суспільство.

Останнім часом, у зв'язку з погіршенням економічної ситуації в Україні, посилюється вплив національних факторів на стан українських сімей. Економічний стан української родини зазнав змін, оскільки у більшості населення зменшились доходи, тому вивчення цих факторів і їх наслідків є надзвичайно актуальним.

Багато всевітньо відомих вчених досліджували у своїх працях проблеми стану сім'ї. Це такі вчені, як, Т. Мальтус, Д. Рікардо, К. Маркс, Г. Беккер, Г. Госен, І. Фішер та інші. В Україні стан сім'ї досліджено у працях І. Бондар, С. Злупка, І. Крючкової, Е. Лібанової, С. Реверчука, М. Шаповала. Незахищеність українських сімей від економічних негараздів є очевидною, тому фактори стану української сім'ї потребують додаткового вивчення.

Законодавча база, прийнята в країні, економічна і соціальна політика держави, платіжний баланс країни, рівень стабільності національної валюти, сальдо зовнішньоторговельної діяльності, рівень оподаткування, обсяг національного виробництва та рівень зайнятості населення сумарно визначають якість і рівень життя сімей на національному рівні.

Циклічний характер розвитку вітчизняної економіки підтверджує динаміка показника ВВП/душу населення (рис. 1). Фазу економічного циклу, яка охоплює економічне зростання та економічний спад, ідентифікуємо з періодом 2000-2009 рр. Передувала їй рецесія, яка тривала з 1990 р. по 2000 р. Саме 90-ті роки ХХ ст. були для української сім'ї чи не найважчим періодом фінансової нестабільності, посиленої гіперінфляцією (477 % у 1995 р.), періодом зупинення виробництв та катастрофічного зниження зайнятості, скорочення соціальних стандартів, що призвело до стрімких темпів скорочення населення як природного, так і через міграційні процеси і справедливо було названо періодом демографічної кризи [1].

¹ Наук. керівник проф. Л.Т. Шевчук, д-р екон. наук – Інститут регіональних досліджень НАН України